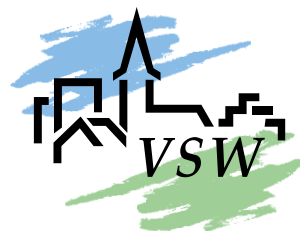

Tussen Wilgenplas en Rotte

VERENIGING STEDEBOUWKUNDIG WIJKBEHOUD
HILLEGERSBERG SCHIEBROEK TERBREGGE

November 2007 - Nr 60

Van Hildegarsberch gheboren

UITNODIGING

Zaterdag 24 november 2007
in de Hillegondakerk aan de Kerkstraat 43

De kerk is open vanaf 19:30 uur
Aanvang programma om 20:00 uur
Thema: Cultuurhistorie

Na de pauze: concert Hillegersbergs Mannenkoor

Wapenfeiten
op een rij

Boekje over
sprookspreker

Tevreden met
het schildje

Hillegersberg op
30 manieren

Openbare bijeenkomst

Zaterdag 24 november 2007 in de Hillegondakerk aan de Kerkstraat 43

Entree: 5,00 euro (zie ook onderaan deze pagina)

De kerk is open vanaf 19:30 uur; het programma vangt aan om 20:00 uur

Thema: *Cultuurhistorie*

Jubileumprogramma

19:30 uur *De deur staat open en de koffie staat klaar.*

20:00 uur *Een feestelijk welkom van Hans Mani, voorzitter van de VSW.*

20:10 uur *Terug in de tijd (1)*
De inleiding begin dit jaar van de heer Proos over cultuurhistorie en archeologie viel in goede aarde. Dat smaakte naar meer. Vanavond houdt L.P. Louwe Kooymans een inleiding over de steentijdbewoning in het mondingsgebied van de Maas. De doorgewinterde VSW leden kennen de heer Louwe Kooymans nog van zijn lezing over “de lage landen van toen” tijdens het 20-jarig jubileum van de VSW. Vanavond dus een vervolg. Er is veel nieuws te melden.

20:50 uur *Terug in de tijd (2)*
Willem van Hillegaersberch, de columnist uit de Middeleeuwen, is waarschijnlijk rond 1350 in Hillegersberg geboren en 600 jaar geleden overleden. Om dit te herdenken heeft de VSW een rijk geïllustreerd boekje over deze bijzondere dorpsgenoot uitgegeven. Marius Heijenk, die het samen met Theo Zijlstra schreef, vertelt er meer over.

21:00 uur *Pauze met een slokje en tijd voor even bijpraten.*

21:30 uur *Terug in de tijd (3)*
Het Hillegersberg Mannenkoor treedt op met de uitvoering van “Vanden twaelf Maenden” van Willem van Hillegaersberch. Met dirigent Martin van der Brugge, sopraan Lisette Emmink, draaiorgelspeler René Meeuws, pianist Cleem Determeijer en met Willem van Hillegaersberch in de persoon van Gerard van der Eem.

22:15 uur *Einde van de avond; iedereen weer – hopelijk - voldaan naar huis.*

Let op: Om de kosten van deze avond in de hand te houden en een ongewenste concurrentie met het Jubileumconcert van het Hillegersbergs Mannenkoor op vrijdag 9 november te voorkomen, heffen we voor deze avond een entree van vijf euro. In ruil daarvoor krijgt u twee consumptiebonnen en het programmaboekje van het koor van ons cadeau.

Op de voorpagina: de omslag van het boekje over Willem van Hillegaersberch ontleend aan de schoolplaat van J.H. Isings: Sprooksprekers in de Ridderzaal.

Dertig jaar Stedebouwkundig Wijkbehoud

Op 24 augustus 1977 werd de Vereniging Stedebouwkundig Wijkbehoud Hillegersberg Schiebroek Terbregge, kortweg de VSW, opgericht, met als doelstelling het behouden, en waar mogelijk herstellen van geschiedkundig, architectonisch, stedenbouwkundig en landschappelijk waardevolle elementen in de deelgemeente Hillegersberg – Schiebroek.

Maar veel tijd voor een feestje is er niet. Er is nog volop werk aan de winkel! Niet dat er van alles verkeerd dreigt te gaan. Integendeel. Mede dankzij de dertigjarige inzet van de VSW is er veel kwaliteit in de wijk behouden gebleven. Het aantal monumenten in de deelgemeente is toegenomen, evenals het nog altijd groeiende aantal panden met een VSW-schildje. De economische welvaart van de afgelopen decennia is daar ook zeker debet aan.

Kern (en plassen)kwaliteit.

Toch moeten we alert blijven. In de vorige “Tussen Wilgenplas en Rotte” meldde ik u dat eindelijk het voorontwerp bestemmingsplan Kern en Plassen was verschenen en dat daar veel zaken in waren opgenomen die de kwaliteit van het gebied ernstig zouden kunnen schaden. Na een openbaar debat met veel leden en belangstellenden heeft de VSW haar zienswijze over dit kwaliteitsbepalende gebied van onze deelgemeente aan het gemeentebestuur van Rotterdam kenbaar gemaakt. Tot ons grote genoegen blijkt het dagelijks bestuur van de deelgemeente de visie van de VSW op hoofdlijnen te ondersteunen. Daarmee is het pleit echter nog niet gewonnen. De besluitvorming over het bestemmingsplan ligt niet bij de deelgemeente, maar bij de gemeente Rotterdam!

Kom in actie!

De VSW vindt dat de bescherming van dit belangrijke gebied moet worden gewaarborgd en is samen met de Vereniging tot Behoud van Kern en Plassen en de Vereniging Bergse Plassen een actie gestart om met een ‘burgerinitiatief’ voor het gebied de status van beschermd dorps- en/of stadsgezicht te verkrijgen. Uw steun is daarbij echter onmisbaar! Aan dit blad is een inlegvel toegevoegd waarmee u kan bijdragen aan dit belangrijke initiatief. Vul het nu in en doe het meteen op de bus. Een kleine moeite voor een groot belang! En een prachtig verjaardagscadeautje aan onszelf als het Kern en Plassengebied de bescherming krijgt die het verdient.

Verjaardagsfeest

Zaterdag 24 november bent u allen van harte uitgenodigd op ons ‘verjaardagsfeestje’ in de prachtige Hillegondakerk. We gaan die avond terug in de tijd. Eerst een vervolg op de archeologische kwaliteiten in het gebied. Vervolgens besteden we als VSW ook ruim aandacht aan de 600 jaar geleden overleden Willem van Hildegaersberch. En als slotaccoord treedt na de pauze het voltallige Hillegersberg Mannenkoor voor u op met de uitvoering van één van de gedichten van Willem van Hildegaersberch: “Vanden twaelf maenden”.

Ik wens u een onvergetelijke avond toe.

Hans Mani, voorzitter VSW.

Gecombineerd met ledenvergadering

Feestelijke lustrumviering in middeleeuwse sfeer

Deze Tussen Wilgenplas & Rotte is niet alleen een aankondiging van de ledenvergadering maar dient tevens als uitnodiging voor de feestelijke viering van het 6e lustrum van de Vereniging Stedebouwkundig Wijkbehoud op 24 november 2007.

Op die datum zullen de kerkdeuren van onze historische Hillegondakerk om 19.30 uur worden geopend voor een bijzondere avond in middeleeuwse sfeer. Op pagina twee van de 60ste editie van "Tussen Wilgenplas en Rotte" kunt u het hele programma lezen. U kunt er van op aan dat het een echt feest zal worden.

U weet inmiddels dat deze avond deel uitmaakt van het Willem van Hildegasberchjaar. Na enige uitleg daarover zal onder meer de prachtige opera-cantate 'Vanden twaelf maenden' worden opgevoerd door het ook jubilerende Hillegersbergs Mannenkoor, met als onderwerp een bewaard gebleven tekst (een van de velen!) van deze historische Willem, die precies 600 jaar geleden is overleden. De muziek is van Marco Kalkman.

Dit is nog maar één onderdeel van het programma: Ir Leendert P. Louwe Kooymans, emeritus hoogleraar van de Leidse Universiteit, zal een lezing houden met videobeelden over de vroege historie van ons gebied. Tien jaar geleden deed de heer Kooymans dat al eens eerder voor de VSW, maar intussen hebben nieuwe inzichten en recente vondsten nieuw licht geworpen op onze voorvaders. De voordracht was destijds een groot succes en dat zal het dit keer zeker weer zijn.

Aan de toegangsdeur vragen wij per bezoeker 5,00 euro. Daarvoor krijgt u dan twee consumptiemunten die u aan het buffet kunt inwisselen tegen wat u maar wilt. Dat is voor de dames daar een stuk eenvoudiger dan per persoon te moeten afrekenen. Ook ontvangt u van ons een tekstboekje van de cantate uit het programma, zodat u weet wat u hoort en optimaal kunt genieten.

Boek over 'sprookspreker' spannend verhaal

Ter ere van het 25-jarig jubileum en in het kader van het Willem van Hildegasberchjaar, heeft de VSW een nieuw boek uitgegeven en wel "Van Hildegasberch gheboren", kanttekeningen van een columnist uit de Middeleeuwen. Hij was een rondreizend dichter en spreker zo rondom het jaar 1400. Hij noemde zich geen minstreel maar dichter. Voor literatuurkenners worden hij en zijn collega's meestal als "sprookspreker" aangeduid. Een sproke is een Middelnederlands verhaal in verzen, veelal met een opvoedkundige strekking.

Willem Van Hildegasberch werd rond 1350 geboren en het staat vast dat dat in Hillegersberg was.

Secretaris van de VSW Marius Heyenk en Theo Zijlstra oud-hoofd van de sectie Geschiedenis van het Sint Laurens College en gewaardeerd historicus, hebben het proefschrift van Theo Meder "Sprooksprekers in Holland" uit 1991 dat aan het leven en werk van Willem van Hildegasberch was gewijd, zodanig bewerkt en verwerkt, dat het voor ieder tot een spannend verhaal is geworden. Fraaie afbeeldingen van het handschrift van Willem, verduidelijkende tekeningen en afbeeldingen van werken van zijn tijdgenoten, maken het lezen tot een avontuur. En dat alles voor 12.50 euro en verkrijgbaar in de bekende boekhandels in onze deelgemeente. Natuurlijk ook bij de VSW. Zeker zal het op 24 november in de Hillegondakerk verkrijgbaar zijn.

Iet Heetman, Promotie & Voorlichting.

'Ons' schilderachtig ensemble aan de Ringdijk

"Een stukje grond aan de Ringdijk van "twee keer niks"", zo noemt het bestuur van de VSW de kleine begraafplaats met het baarhuisje bescheiden ... maar we zijn er apetrots op! Het gebouwtje is inmiddels voor heel veel geld dat uit diverse bronnen kwam, vakkundig gerestaureerd. Zo mooi dat het nu tot Rotterdams Monument zal worden verklaard. Inmiddels - omdat de teksten voor dit blad ruim tevoren moeten worden ingeleverd - is het wellicht al zo ver.

Het stadsbestuur oordeelde: "Het baarhuisje met het hekwerk vormen met de lommerrijke begraafplaats een schilderachtig ensemble". En dat is het! Zonder het werk van de VSW zou het wellicht verloren zijn gegaan.

In het begin van de maand juni van de afgelopen jaren tijdens de "Rotterdam is vele Dorpen"-dag, hebben wij de hekken geopend. Reeds een paar honderd bezoekers mochten wij ontvangen en ieder stond versteld van de romantische locatie. Als het geen kerkhof was, zou je er zo een fantastisch tuinfeest kunnen geven! De gemeentelijke diensten hebben de enorme bomen gesnoeid en twee vrijwilligers van de VSW zorgen voor het "dagelijks onderhoud". Het ziet er prachtig uit.

Inmiddels hebben wij ook een lange lijst met namen van degenen die er zijn begraven. Ook van vele kinderen. Zo hebben we een tamelijk compleet beeld van deze prachtige plek in Schiebroek.

Het begraafplaatsje is een romantische locatie. Als het geen kerkhof was, zou je er een tuinfeest kunnen geven.

Wilt U meer weten? In onze uitgave uit 2007 "Tempelen en Begraven", kunt er alles over lezen.

Nadat ook de restauratie van de binnenkant is voltooid, zal de VSW het baarhuisje in gebruik gaan nemen voor vergaderingen en als documentatiecentrum.

Iet Heetman, bestuur VSW.

Aan de weg timmeren tijdens jazzfestival

Op het Hillegersbergse Jazzfestival waren we weer op onze eigen plek op de hoek Freericksplaats/Weissenbruchlaan te vinden. In de vroege morgen van zaterdag 20 juli vertrokken we van huis, belast en beladen. Zo tegen de tijd dat de eerste vroege bezoekers van het Jazzfestival arriveerden, hadden wij onze stand ingericht, stonden de prachtige panelen er weer en waren de ballonnen opgeblazen. Met de traditioneel geleende pot bloeiende planten van de 'Biedermeierspecialist', zag het er weer feestelijk uit.

Omdat de weervoorspelling niet zo gunstig was, hadden we een vernuftige constructie bedacht zodat bij onverwachte

plensbuien onze boeken en publicaties niet doornat zouden worden. Gelukkig maar want ook dat weekend was het bepaald geen zomer!

Maar het was weer het jaarlijks terugkomend feestelijk gebeuren waarvan we dankbaar gebruik maken om de bezoekers te informeren, hun vele vragen te beantwoorden, onze publicaties aan de man te brengen en zo mogelijk ook nieuwe leden te maken. En ook dit keer lukte het allemaal. Met dank aan de organisatoren die voor een geweldig muzikaal programma hadden gezorgd.

Iet Heetman, commissie Promotie & Voorlichting.

De VSW op de inmiddels vertrouwde plek op de hoek Weissenbruchlaan/Freericksplaats.

Wat doet de VSW eigenlijk?

De meeste wapenfeiten op een rij

Zo tijdens bijeenkomsten, vergaderingen en “buitenovertredens” van de VSW wordt ons vaak de vraag gesteld: Wat doet de VSW nu eigenlijk? Zo goed mogelijk maken wij dan duidelijk wat we allemaal doen en gedaan hebben. Het is ook wel begrijpelijk. Veel van ons werk speelt zich af in wandelgangen en op de achtergrond. Het is gebleken dat dat vaak het beste werkt. Tegenpartijen zijn soms eerder bereid toe te geven omdat een plan nog niet in de publiciteit was en men zich zonder gezichtsverlies kan terug trekken.

Maar ter ere van ons 6e lustrum hebben wij alle concrete successen die u dus met eigen ogen kunt aanschouwen, onder elkaar gezet. Niet zelden gaat het om objecten die zonder tussenkomst van de VSW allang verdwenen zouden zijn. En dat noemen wij dan onze wapenfeiten. Hier zijn ze:

Het hek van de begraafplaats aan de Ringdijk was het eerste project dat door de VSW aangepakt werd.

De klok van Loos

Behouden objecten

1981 VSW leden ontplooiën zelfwerkzaamheid om na de restauratie van de punten van het kerkhofhek op de Ringdijk (voor een vriendenprijsje) door de smid Van Willigen aan de Straatweg, zelf ook lid, alles eigenhandig te schilderen.

09-04-1986 VSW koopt in samenwerking met Stichting Berg en Broek op stel en sprong de pandjes Strekkade 25/26. Die zouden de volgende dag gesloopt worden!

VSW verzoekt gemeente geen sloopvergunning te verlenen voor de boerderij op de Kleiweg 373-375 teneinde het gebouw via restauratie te kunnen behouden. Dat is gelukt.

1989 VSW stuurt brief aan college om de sloop van Grindweg 19 tegen te gaan. VSW neemt via Stichting Berg en Broek initiatief tot koop van Grindweg 19 (huis van Richters). Stichting Berg en Broek zoekt koper en maakt plan voor restauratie van het casco.

15-12-1989 1e paal voor restauratie Grindweg 19 (Stichting Berg en Broek heeft twee aspirant kopers gevonden. Er moest worden geloot).

1989 VSW heeft met succes geprotesteerd tegen de bouwplannen op het terrein van de Cornelia hoeve (Grindweg 680). Daardoor kon de boerderij (laatste van "Land is zekere Bezitting") behouden blijven. De boerderij is geheel gerestaureerd (in eigen beheer door de heer Ciolina) en weer bewoond.

1992 Stichting Berg en Broek (dochter VSW) bestaat 10 jaar en neemt het initiatief om de klok van Loos, die in het Plaswijckpark staat, te restaureren. Er komt een kleine subsidie van de Deelgemeente.

VSW vraagt herstel aan voor Kerkstraat 31 en voert het herstel samen met Stichting Berg en Broek uit.

1994 VSW werkt samen met Stichting Berg en Broek aan de redding van Strekkade 29/30.

Huize Elisabeth, Straatweg

VSW dringt aan op onderzoek voor definitief herstel van het pand Kerkstraat 10.

Door inspanning van de VSW is ook villa Suzanna gered. En weliswaar onder een andere naam "t Praethuys" uiterlijk in min of meer de oorspronkelijke stijl teruggebouwd.

VSW leden (2 vogelkundigen van Avifauna) stellen een rapport op over de reigerkolonie in het park Bijdorp. Dan volgt protest tegen een bouwplan waarvan het gebouw boven de boomgrens uitsteekt. Het plan wordt aangepast, minder hoog maar met een breder grondvlak.

Na brandbrief VSW aan de Deelgemeente over Kerkstraat 10 is geantwoord dat de restauratie eind 1996 zal beginnen, nadat het totale achterstallige onderhoud in kaart is gebracht.

VSW verzoekt tot Rijks- cq Rotterdams monument te doen verklaren: Huize Elisabeth en Hoeve Vruchtenburg beide aan de Straatweg. En met succes. Huize Elisabeth stond op het punt gesloopt te worden!

Hoeve Vruchtenburg

Voormalige Villa Suzanne, Straatweg 193.

1996 VSW vraagt om bescherming van enige monumenten en draagt met succes de volgende panden voor voor opname in het register van Rijksmonumenten:

CNA Looslaan 1, secretarie Deelgemeente
Straatweg 206, Huize Margaretha, Grindweg 93 en 95, woonhuis De Jongenjoris en koetshuis, Grindweg 97 en 99, woonhuis Bergwijck en koetshuis.

VSW verzoekt sluiswachterwoning aan het Berg en Broekse Verlaat op de lijst van Rijksmonumenten op te nemen. Daardoor is het pand behouden gebleven en gerestaureerd. Het is echter geen Rijksmonument geworden.

1999 VSW heeft tijdens een bouwvergadering in overleg met de projectontwikkelaar van Albert Heijn een procedure gestart voor de herbouw van de historische panden Huize Bergsteijn + koetshuis + 50 m. verderop. Beide panden moesten wijken voor de bouw op de hoek Grindweg/Argonautenweg. In oktober 2007 heeft de VSW een brief naar het dagelijks bestuur gestuurd met de vraag hoe het staat met de herbouw van Bergsteijn en het koetshuis.

2000 VSW sluit overeenkomst met Bureau Monumenten Rotterdam over herbouw van de Hoeve Vruchtenburg aan de Straatweg na de noodzakelijke sloop.

2003 VSW aanvraag restauratie van het Baarhuisje op de begraafplaats aan de Ringdijk, door VSW in de toekomst te gebruiken als archief, voor vergaderingen enz. Dit wordt goedgekeurd.

Na aanvraag VSW wordt de Witte Boerderij (Terbregseweg 1 – 3) op de gemeentelijke monumentenlijst geplaatst.

2006 VSW bestuurslid Langelaan redt letterlijk eigenhandig de bloedput in het koetshuis van Huize Bergsteijn voor het Historisch Museum Rotterdam.

VSW protesteert tegen het maatwerk van de ramen van het gebouw op de hoek Kleiweg/Uitweg. Het maatwerk wordt aangepast.

VSW aanvraag om het Baarhuisje bij het kerkhof

Secretarie Deelgemeente

Grindweg 93

Sluiswachterswoning Berg en Broekse Verlaat.

Huize Bergsteijn nog in redelijke staat.

Bergsteijn vlak voor de sloop.

aan de Ringdijk op de gemeentelijke monumentenlijst te plaatsen. In 2007 krijgt de VSW dat voor elkaar: Het Baarhuisje wordt op de lijst geplaatst van Rotterdamse Monumenten.

Nieuwe ophaalbrug aan het Boterdorps Verlaat. Deze vervangt de vorige, vaste brug. De VSW heeft ervoor geijverd dat hier een beweegbare brug zou komen, zodat er weer scheepvaartverkeer mogelijk zou zijn naar het Boterdorps Verlaat. De VSW is de eigenaar van de ophaalbrug zeer erkentelijk.

Het sluisje tussen Strekvaart en Rotte is een rijksmonument. Helaas ligt er nog een vast (kippen)bruggetje over het water, terwijl de VSW vindt dat je met een boot in het verlaat moet kunnen komen.

Helaas hadden onze pogingen niet altijd succes. Niemand die dat meer betreurt dan wijzelf. Maar toch vinden we dat we op dit resultaat trots mogen zijn. En dit was nog maar een greep uit al het werk dat de VSW doet en dan alleen nog wat u concreet tegenkomt. Want wat achter de schermen gebeurt, blijft grotendeels onbekend. Zo wordt er ook gestreden voor het behoud van markante of beeldbepalende bomen in de deelgemeente. Misschien kunnen we dat in een volgende Tussen Wilgenplas & Rotte publiceren.

Iet Heetman, bestuur VSW.

Nieuwe ophaalbrug aan Boterdorps Verlaat.

Boekje en compositie in Willem van Hildegasberch-jaar

Middeleeuwse 'columnist' nam geen blad voor de mond

In het vorige nummer van Tussen Wilgenplas en Rotte vertelde Iet Heetman het een en ander over het Willem van Hildegasberch-jaar, waarin door tal van activiteiten herdacht wordt, dat Willem 600 jaar geleden overleed. Ook de VSW laat zich niet onbetuigd en wel door het uitgeven van een aan Willem gewijd boekje en door het Hillegersbergs Mannenkoor uit te nodigen de compositie op één van zijn werken tijdens de najaars- (lustrum-) vergadering uit te voeren.

Het "Willem van .."-jaar werd op 28 september jongstleden in alle luister geopend in de Castagnet. Willem was uiteraard zelf ook aanwezig en verder kregen alle organisaties, die in het Willem-jaar iets ondernemen de gelegenheid hun plannen te presenteren. Een kinderkoor zong gekleed in echte middeleeuwse kledij middeleeuwse liedjes, de bibliotheek demonstreerde haar digitale literaire wandeling, het Hillegersbergs Mannenkoor zong een voorproefje van de compositie en er waren hapjes naar middeleeuws recept gemaakt door Theo Zijlstra. En VSW-voorzitter Hans Mani bood het eerste exemplaar van het boekje over Willem "Van Hildegasberch gheboren" aan aan Willems naamgenoot Marc van Hillegersberg (geen "echte" verre nazaat van Willem overigens; het is in het geheel niet bekend of Willem ooit getrouwd is geweest of kinderen heeft gehad).

Het boekje

Het boekje over Willem van Hildegasberch bedoelt niet een wetenschappelijk naslagwerk te zijn over het leven of het werk van Willem. Wel wordt geprobeerd de over hem bekende informatie op een begrijpelijke manier samen te vatten en een indruk te geven van het werk, dat hij heeft nagelaten. Het is zeker niet zo, dat het werk van Willem alleen regionaal van belang was. In tegendeel: in alle tot nu toe geschreven standaardwerken over de Nederlandse literatuur (tot in Denemarken, Duitsland, Frankrijk en Italië toe) wordt zijn naam genoemd en worden soms verschillende pagina's aan hem gewijd. Bovendien is er van optredens in deze regio niets bewaard gebleven; wel was hij een toonaangevend spreker aan de hoven van de Graven van Holland: in de Ridderzaal in Den Haag, in Haarlem en in Middelburg; in de in die tijd vermaarde abdijen in Egmond en Rijnsburg en voor de stadsbesturen van Middelburg en Utrecht.

Wel wordt in de meeste bekende literatuur over hem er vaak de nadruk op gelegd, dat hij maar een conservatieve moralistische zedenpreker was, wiens werk

uit literair oogpunt maar weinig voorstelde. Een kentering in de waardering van zijn werk kwam met het proefschrift van Theo Meder: "Sprookspreker in Holland", waarin geprobeerd wordt Willem meer te zien in het kader van de tijd waarin hij leefde en werkte. Meder beschrijft Willem als een religieus bevlogen burger, die zich het lot aantrok van de underdog en die het klaarspeelde de elite van die tijd enerzijds de oren te wassen en daar anderzijds nog goed voor betaald te worden ook. In het boekje wordt die lijn doorgetrokken, door Willem niet te vergelijken met de dichters die wij tegenwoordig kennen, maar meer met de hedendaagse cabaretiers en columnisten.

Vandaar ook de ondertitel "Kanttekeningen van een columnist uit de Middeleeuwen". Het is ook maar zeer de vraag, of Willem blij geweest zou zijn met de "kroning", die hem ten deel viel tijdens het openingsfeest in de Castagnet. Een kroning was in zijn tijd voorbehouden aan de hofdichter, die in dienst was van zijn heer. Diens taak was de heldendaden van zijn heer door zijn gedichten onsterfelijk te maken en deze met onschuldig vermaak of schone letteren te amuseren. Willem was inderdaad wel een graag geziene gast aan het hof, maar hij nam geen blad voor zijn mond over de misstanden die hij meende aan te treffen en hij wist tot aan het einde van zijn leven zijn onafhankelijkheid te bewaren.

Verder wordt in het boekje geprobeerd Willem duidelijker te plaatsen in zijn eigen tijd door een korte beschrijving van de tijd waarin hij leefde: het eind van de 14e en het begin van de 15e eeuw. Een tijd, waarin Europa geplaagd werd door hongersnood, pestepidemieën, elkaar bevechtende edelen, de opkomst van de macht van de steden. De middeleeuwse samenleving kraakte in zijn voegen; paradigma's uit het verleden bleken niet meer op te gaan, maar niemand was nog duidelijk, hoe het verder moest. Vernieuwende ideeën waren er (zeker buiten de toenmalige "landsgrenzen") wel, maar deze hadden moeite zich door te zetten of werden met harde hand de kop ingedrukt. Willems antwoord op de problemen van zijn tijd kenmerkt zich inderdaad niet door een grootse visie op de toekomst. Liever houdt hij zijn gehoor de waarden uit het verleden voor, toen "iedereen zijn plaats nog wist" en mensen nog niet door eigenbelang gedreven elkaar probeerden uit te buiten of te onderdrukken. Maar opmerkelijk is, dat hij, ondanks zijn hang naar het verleden, toch komt tot noties, die pas honderden jaren na zijn dood gemeengoed zijn geworden: het recht op hoor en

wederhoor, de gedachte dat men meer misdaden te weten komt door een verdachte in het openbaar te horen zonder hem te pijnigen en zijn oproep geweld alleen te gebruiken om jezelf of je land te verdedigen of om misdaden te bestrijden (in feite dus de plaats die het leger en de politie tegenwoordig innemen) en niet om onderlinge vetes uit te vechten.

Bovendien is het boekje prachtig geïllustreerd met tal van tekeningen, schilderijen en miniaturen van tot soms wel 100 jaar na zijn dood. De thema's die daarin worden verbeeld passen precies bij de thema's die Willem aansneet; zo achterhaald was zijn visie (in die tijd) toch blijkbaar ook weer niet.

De titel van het boekje en de titels van de onderscheiden hoofdstukken zijn ontleend aan dichtregels van Willem zelf. Bovendien is het boekje doorspekt met citaten uit zijn werk. Deze zijn niet voorzien van een hedendaagse ‘vertaling’; wel wordt hier en daar de betekenis van bepaalde woorden of uitdrukkingen in hedendaags Nederlands weergegeven of toegelicht, zodat de lezer de inhoud goed kan volgen. En bovendien zijn deze citaten net als de bovenvermelde afbeeldingen vooral bedoeld als illustratie bij het verhaal over Willem, dat zich ook heel goed laat lezen, zonder ze allemaal helemaal door te worstelen.

De compositie

Er is lang over nagedacht welke van de 120 gedichten, die ons van Willem zijn overgeleverd, geschikt zou zijn om op muziek te zetten. Vele vielen af, omdat zij direct ingrijpen op de actualiteit van die tijd, maar die voor ons zonder een uitgebreide toelichting niet te begrijpen zouden zijn. Uiteindelijk heeft componist Marco Kalkman zijn keuze laten vallen op ‘Vanden twaelf maenden’, een gedicht, waarin Willem de 12 maanden van het jaar vergelijkt met

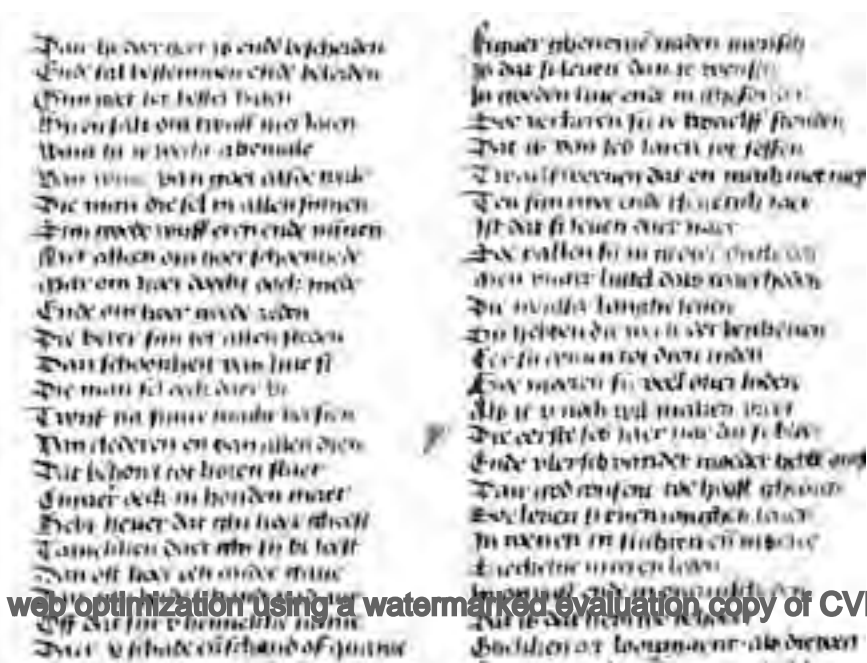
de verschillende levensstadia van de mens. Wellicht niet het meest kenmerkende gedicht uit zijn werk; zelfs niet een geheel eigen werk (het is de eerste Midde nederlandse bewerking van een in die tijd bekend Frans gedicht ‘Les douze mois figurés’). Maar wel een werk, dat voor mensen uit de huidige tijd nog wel enigszins in te voelen valt.

Januari is nat en vies: het kind huult veel en is onzinnelijk. Maart roert zijn staart en de puber is wispelturig. In juni vallen de bloesems van de bomen en op zijn 36e is de jeugd van de mens voorbij. In juli rijpen de vruchten; rond zijn 42e komt de mens tot volle wasdom, wie dan nog niet rijp en verstandig is wordt het nooit meer. In december loopt het jaar ten einde. Het haar van de mens wordt wit, hij heeft nog slechts behoefte aan warme kleding, voldoende eten en veel slaap. Wie arm is, hoeft niet te rekenen op vrienden: die zien hem liever sterven. Maar dat geldt ook voor de rijken: want dan kunnen ze zijn erfenis opstrijken. Willem kan het natuurlijk niet nalaten er toch nog een wijze les aan vast te knopen: leg op tijd wat opzij voor de oude dag, anders is het te laat. Maar uiteindelijk gaat het niet om het aardse gewin, maar om de beloning, die ons in het hiernamaals ten deel zal vallen.

Het stuk wordt uitgevoerd door Lisette Emmink (sopraan), Gerard van der Eem (declamatie), René Meeuws (draailier; wist u dat “rotte” een middeleeuws woord voor draailier is?), Cleem Determeijer (piano) en het Hillegersbergs Mannenkoor onder leiding van Martin van der Brugge.

Marius Heijnen.

Het begin van het gedicht ‘Vanden twaelf maenden’ uit het ‘Haagsche Handschrift’. Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.

Bomen over bomen in Hillegersberg

'De grote Xerxes verafgoodde de plataan'

Boomdeskundige Frans Prins heeft zich laten strikken: hij heeft toegezegd regelmatig een bijdrage aan Tussen W&R te leveren over bijzondere bomen in de wijk. Hieronder zet hij alweer z'n vijfde boompje – de plataan – op:

Gezegd mag worden dat de Molenlaan in Hillegersberg tot ver buiten Rotterdam bekendheid geniet. Waarom? Niet zozeer vanwege de files, maar meer door de indrukwekkende platanen waarmee deze laan getooid is. Denkt men deze bomen weg dan blijft een nogal nietszeggende rij huizen over.

Het laat zich denken dat de bomen geplant zijn in de tijd dat deze huizen werden gebouwd (omstreeks 1920-1930?). Het zijn inmiddels majestueuze exemplaren geworden; ondanks het drukke verkeer roepen ze een bepaalde sfeer op. Die indrukken zijn zó sterk, dat men zich deze laan na jaren afwezigheid toch nog herinnert. De fraai afschilferende bast is aan deze sfeer gedeeltelijk debet; er ontstaat een grillig spel van licht- en donkergroene kleuren, een soort 'landkaarteffect'.

Het verhaal gaat dat de grote aanvoerder Xerxes de boom verafgoodde en zijn leger van 1.700.000 man liet stoppen bij een mooi exemplaar. Hij liet het beeld van de boom in een gouden medaille slaan en droeg deze medaille altijd bij zich (volgens C.Nuttall).

Nu de dendrologische kant: de boom is éénhuizig. Dat wil zeggen: er zitten zowel mannelijke als vrouwelijke vruchten aan één boom; de vrouwelijke vruchten zijn duidelijk groter. Men kan ze aan de boom zien hangen als kleine en grote balletjes, vooral in de winter als het blad eraf is. De mannelijke balletjes bevatten stuifmeel waarmee de boom zichzelf

bestuift. De vrouwelijke balletjes bevatten rode stempels dat het stuifmeel vangt, waarna de vrouwelijke globen gaan opzwellen. Uit de stampervoet groeien gele haren die later verstijven en een soort parachute vormen. In het voorjaar verzwakt het hele bouwsel en valt uiteen, waarna de parachutes loskomen en de zaadjes verspreid worden; ze worden zelden rijp, vrijwel zeker door te geringe warmte in ons land. Men onderscheidt verschillende soorten platanen, waarvan ik er drie zal noemen:

De **P. occidentalis** (= Westerse plataan). Komt vooral voor in het zuiden van Noord Amerika, Californië en Mexico. Komt in Europa nauwelijks voor.

De **P. orientalis** (= Oosterse plataan). Het woongebied is Zuidoost Europa tot Noord Perzië.

De **P. acerifolia** (kruising tussen P. orientalis en P. occidentalis – wordt wel P. hispanica genoemd). De naam slaat op de familie van de Acers, de Aceraceae (ofwel Esdoorns). Het blad lijkt daar op; in het veld is het verschil direct te zien aan de plaatsing van de bladstelen die bij Acers altijd overstaand is en bij platanen niet.

In Nederland komt voornamelijk de kruising voor, zo ook de platanen aan de Molenlaan. Nog enkele verschillen tussen de soorten zijn:

De P. acerifolia laat 5 bladlobben zien, terwijl de P. occidentalis er maar 3 heeft. De bladonderzijde bij de P. acerifolia is vrijwel kaal, bij de P. occidentalis viltig behaard. De vruchtbolletjes van de P. acerifolia zijn paarsgewijs, bij de P. occidentalis slechts één, bij de P. orientalis 3 tot 4.

Frans Prins.

Een herfstsprongetje onder de platanen (Acerifolia) die de Molenlaan sieren.

Platanus hispanica

Platanus occidentalis

Platanus orientalis

De bladvormen van de drie soorten Platanen

VSW profiteert mee van studie bestuurslid

'Hoe ver restaureer je een middeleeuws pand terug?'

Al veertien jaar is hij als zeer betrokken bestuurslid aan de VSW verbonden, maar de laatste twee jaar stond zijn doorgaans optimale inzet voor de VSW op een laag pitje. Norman Langelaan volgde de HBO-opleiding restauratiedeskundige in Utrecht. Het lijkt geen twijfel dat de VSW daarvan gaat profiteren.

"Het was 1 september, twee jaar geleden. Ik las in het blad van Monumentenzorg dat op 6 september de post-HBO cursus 'Bouwhistorie en restauratie van monumenten' zou starten aan de Utrechtse Hogeschool, een samenwerking tussen Monumentenzorg en de HU. Dat is het, dacht ik. Dat ga ik doen. Kan ik, wanneer ik straks met VUT ga, leuk met monumenten werkzaam zijn."

Studies en ervaring hebben Langelaan kennis van zijn vakgebied in de loop der jaren verbreed. "Eerst ben ik gaan studeren aan de Academie voor Industriële Vormgeving in Eindhoven. Voor een groot deel gedaan, maar niet afgemaakt. Ik had vijf jaar een maquettebouwbedrijf en raakte geïnteresseerd in de architectuur. Ging verbouwingen ontwerpen. Kreeg steeds meer bouwkundig werk te doen, maar vond dat er toch wat hiaten in m'n kennis zaten. Toen ben ik de HTI in Amsterdam gaan doen. Gelijk aan HTS. Daarna heb ik twaalf jaar een eigen architectenbureautje gehad. Heb wat panden gerestaureerd en veel groot onderhoud aan monumenten gepleegd." Omdat hij een baan kreeg bij Museum Boymans verhuisde Langelaan naar Rotterdam. "Toen duidelijk werd dat het Architectuur Instituut naar Rotterdam zou komen, heb ik daar gesolliciteerd. Ik werk er nu alweer zeventien jaar."

De recent afgeronde studie aan de Utrechtse Hogeschool was intensief. "Maar ik heb weer veel geleerd. Les gehad van veel 'oude knarren' met enorme praktijkervaring. Die je lieten nadenken over restaureren. Bijvoorbeeld over de vraag: hoe ver restaureer je een middeleeuws pand terug? Ga je terug naar de middeleeuwen of laat je de gelaagdheid van de verschillende periodes van zo'n pand zien. Handhaaf je de elementen van de diverse verbouwingen die het pand in de loop der eeuwen heeft ondergaan. Ja, ik heb daar nu beslist een ander idee over gekregen. Ben ook

Norman Langelaan bij de bloedput die hij redde bij de sloop van Huize Bergsteijn.

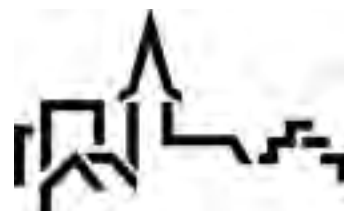
heel anders naar Rotterdam gaan kijken. Een stad met nauwelijks oude monumenten. Nu vind ik die neo-classicistische huizen die begin 19e eeuw gebouwd werden, eigenlijk best wel leuk. Jarenlang ben ik er regelmatig langs gefietst, de - in mijn ogen - lelijke 19e eeuwse panden aan bijvoorbeeld de Schiekade. Nu begin ik ze toch wel te waarderen. Evenals de vele winkelpandjes in het Oude Noorden die weer in oude stijl hersteld worden. Dat geeft toch iets leuks aan die buurt."

Gaat de VSW profiteren van de opgedane kennis? "Uiteraard ga ik me weer volop inzetten. Zo wil ik proberen de commissie Studie & Inventarisatie weer nieuw leven in te blazen. Aan leden of mensen die monumentale panden willen verbouwen wil ik best - kleinschalig - advies geven. Ook zou ik graag eens een lezing willen houden over de 19e eeuwse panden van Rotterdam."

Wil Baghuis.

Kleuronderzoek Villa Buitenlust

Raadhuis bedekt met 38 verflagen

Al enige tijd, vanaf eind 2005, worden er restauratiewerkzaamheden verricht aan het rijksmonument gelegen aan de CNA Looslaan 1. De werkzaamheden welke in de periode van november 2005 tot oktober 2006 zijn uitgevoerd, waren voornamelijk gericht op het exterieur van het gebouw, de werkzaamheden welke vanaf maart 2007 worden uitgevoerd richten zich geheel op het interieur. Het gebouw wordt geschikt gemaakt voor verhuur, aan de deelgemeente Hillegersberg. Architect Wouter Putter over het bouwhistorisch onderzoek, met name het oorspronkelijke kleurgebruik. Een uiteenzetting over kleur in zwart – wit:

“In opdracht van het Ontwikkelingsbedrijf Rotterdam (OBR) Vakgroep Vastgoedbeheer is door Putter Partners Architecten te Rotterdam, in de periode januari - maart 2003, gewerkt aan een bouwhistorisch onderzoek van het pand van deelgemeente Hillegersberg Schiebroek, het voormalige Raadhuis van de gemeente Hillegersberg in de periode 1921 tot 1941, in welk jaar Hillegersberg werd geannexeerd door de gemeente Rotterdam. Doel van het onderzoek was het verkrijgen van inzicht in de bouwgeschiedenis van het monumentale pand, alsmede het gebruik hiervan sinds de bouw en de veranderingen welke in de loop der tijd zijn aangebracht. Aan de hand van archief- bouwtekeningen en foto's is nagegaan welke oorspronkelijke elementen van exterieur en interieur aan wijziging onderhevig zijn geweest, of geheel zijn verdwenen. Ten behoeve van dit onderzoek is het gebouw ingemeten, zijn de belangrijkste bouwkundige onderdelen geïnspecteerd op kwaliteit en zijn beeldbepalende details op foto vastgelegd. Daarnaast is er archiefonderzoek verricht naar de verschillende verbouwingen welke in de loop der tijd in en aan het gebouw zijn uitgevoerd. De toegepaste materialen werden omschreven en er is getracht het oorspronkelijke kleurgebruik te achterhalen. Deze kleurverkenning is uitgevoerd door het “office for architectural paint research and conservation” uit Amsterdam in samenwerking met de architect. Hieronder volgt een beknopte omschrijving van dit onderzoek, alsmede de bevindingen welke als uitgangspunt hebben gediend voor de nu toegepaste kleurstelling.

Villa Buitenlust is gebouwd in 1884 in het leidende stijlprincipe uit die tijd de “Neo-Renaissance”, in opdracht van de familie De Kat door architect J.J.

van Waning (1830-1917). In de loop de tijd heeft het pand meerdere gebruikers en functies gehad. Ondanks de vele verbouwing welke het pand heeft ondergaan is het 19e eeuws karakter overeind gebleven.

Kleuronderzoek

Het doel van het kleuronderzoek was de oorspronkelijke kleurstelling van het gebouw, zowel buiten als binnen te achterhalen. De oorspronkelijke kleurstelling is zowel buiten als binnen aangetroffen. Op het exterieur zijn 17 uitmonsteringen aangetroffen (een uitmonstering bestaat in dit geval uit een grondlaag, voorlak en een afwerklaag). Dit betekent dat in 121 jaar er om de ca. 7 jaar is geschilderd. Het grootste aantal aangetroffen verflagen was 38 stuks! Uit de genomen kleurmonsters is gebleken dat de eerste drie overschilderingen bijna identiek waren qua materiaal en kleurtoon. De eerste kleurstelling is dus ongeveer 20 jaar ongewijzigd gehandhaafd.

Methode

Ten behoeve van het kleuronderzoek is een aantal onderdelen grondig schoongemaakt. Op deze onderdelen zijn vrijlegtesten gedaan. Ook wel stratigrafie genoemd (bestudering van opeenvolgende lagen). Dit deel van het onderzoek bestaat hieruit dat er twee evenwijdige insnijdingen in de verflagen, tot op de ondergrond worden gemaakt, ca 3 cm. uit elkaar. Daarna wordt er voorzichtig met een scalpel, iedere keer een stukje verspringend, laag voor laag afgenomen. Op deze manier ontstaat er een kleurige “trap” welke in chronologische volgorde de in de loop der tijd aangebrachte verflagen blootlegt, van boven naar beneden. Verder wordt er wederom door middel van insnijdingen een verfmonster genomen. De bovenste laag tot op de ondergrond dient hierbij te worden verwijderd. Deze monsters worden in een laboratorium onder de elektronen microscoop geplaatst. De “kopse” kant van de genomen monsters worden onder de microscoop tot 200 maal vergroot. Op deze wijze zijn niet alleen de afzonderlijke verflagen te herkennen, maar ook de verschillende fasen waarin deze zijn aangebracht. De verschillende fasen kunnen worden onderscheiden aan de vuillaag welke zich aan de oppervlakte van een voormalige top laag heeft gehecht. Door de sterke uitvergroting is eveneens een kleurindicatie af te lezen. Er kan eveneens onderzoek worden gedaan naar de chemische samenstelling van de verschillende verflagen. Hierdoor is datering, samen met de andere verzamelde gegevens, moge-

lijk. Helaas is het binnen het kader van dit artikel niet mogelijk om de bij het onderzoek aangetroffen kleuren te reproduceren.

Resultaat

De op de hierboven omschreven wijze verkregen gegevens worden in een rapport verwerkt, waarin op basis van de geconstateerde gegevens een kleurkaart wordt opgenomen. Deze kleurkaart wordt als een indicatief beschouwd, daar de huidige verfsystemen uiteraard sterk verschillen met die welke 120 jaar geleden werden gebruikt. Verder dient er rekening te worden gehouden met het feit dat kleur, welke wordt bepaald door de toegepaste pigmenten, indien lange tijd niet meer aan daglicht blootgesteld, anders wordt ervaren. Voor het "Raadhuis" is, in overleg met bureau Monumenten van de gemeente Rotterdam, de keuze gemaakt om de kleuren van het exterieur te baseren op de oorspronkelijke kleurstelling uit 1884. Het kleurenschema is reeds in grote lijnen het werk aangebracht, hoewel er op sommige plaatsen alleen nog de 1e laklaag is aangebracht. Na afronding van alle werkzaamheden en in het goede jaargetijde zal het verfwerk verder worden afgemaakt.

De restauratiewerkzaamheden welke momenteel nog worden uitgevoerd richten zich voornamelijk op de voormalige raadszaal, de kamer van de secretaris op de begane grond en de entree met daarachter het

trappenhuis. Deze onderdelen worden gereconstrueerd, daar het meeste oorspronkelijke materiaal reeds is verdwenen. De overige ruimten worden als kantoorruimte afgewerkt

Literatuur

Naast het hierboven omschreven kleuronderzoek kan voor het opstellen van het nieuwe kleurenschema uiteraard ook worden geput uit literatuur welke architectuur uit dezelfde periode, eind 19e eeuw, beschrijft. Veel mensen hebben, indien we over klassieke kleurenschema's praten, een beeld van gebroken witte kozijnen en een stemmig standgroen. In de periode echter van waaruit het pand aan de CNA Looslaan dateert, was het "bon ton" om zalmkleuren, olijftinten, aubergine en niet te vergeten hout imitatie (naaldhout geschilderd alsof het "mahonie" of "teak" is) toe te passen.

Een ander sprekend voorbeeld uit dezelfde periode als het "Raadhuis" is bijvoorbeeld het Spoorweg Museum in Utrecht."

Wout Putter.

Putter Partners Architecten Rotterdam.

De restauratie van de deelgemeente-secretarie is nog niet afgerond.

Schildje voor Hoge Limiet 87

'Ik was toen de jongste boer van de weg'

“Het is toch een soort van erkenning en waardering”, zegt C. J. Commerell tevreden nadat zaterdag 29 september een schildje van de VSW aan zijn woning was bevestigd. De bewoner van de Hoge Limiet 87 had het exterieur van zijn geboortehuis grondig – en in oude stijl - laten opknappen. Zo perfect, dat de leden van de Schildjescommissie van de VSW unaniem van mening waren dat de oude boerenwoning het waarderingsteken van de vereniging dik verdiende.

Commerell somt op welke behandelingen zijn honderd jaar oude huis zoal ondergaan heeft: “Het is gezandstraald en opnieuw gevoegd, waardoor de gele kleur van de IJsselsteentjes weer fris geworden is. Het houtwerk is op sommige plaatsen vernieuwd met behoud van oorspronkelijke details. Uiteraard in antieke kleur geschilderd. Nee, ik heb geen dubbel glas genomen, daarmee wordt het zo grof.” Ooit heeft de vader van Commerell de woning gekocht. “Hij had land aan de Lage Limiet. En dit huis kwam zonder land te koop. Ik ben hier

78 jaar geleden geboren. Heb op een gegeven moment de boerderij van m'n ouders overgenomen. Ik was toen de jongste boer van de weg. De ouderen hier hielden er stuk voor stuk mee op. Ik ben begonnen met 15 melkkoeien en breidde dat uit naar 40. Zo'n tien jaar geleden ben ik ermee gestopt. Het was niet meer te doen met al die milieuwetten en regels. En ik was m'n land waarschijnlijk toch kwijtgeraakt aan de hockeyclub en zo.”

Hij heeft de wijk 110-Morgen zien bouwen.

“We keken vroeger zo over de polder uit. Ik kon vanuit huis op de klok van de Hillegondakerk zien hoe laat het was. Als de scholen zwemwedstrijden hielden in het Zwarte Plasje hoorden we het gejuich bij de prijsuitreiking.”

Ja, Commerell heeft heel veel zien veranderen. En hij weet het zich allemaal ook nog goed te herinneren. Mogen we een keertje langskomen om herinneringen uit z'n mond te noteren? ”Jullie zijn welkom”, zegt de nieuwbakken schildjesbezitter.

Wil Baghuis.

Een schildje siert de honderd jaar oude boerenwoning aan de Hoge Limiet.

Terbregse Rechter Rottekade 136 kreeg schildje

'Hier is in de loop der jaren niet veel veranderd'

"Ik ben echt zeer vereerd", zegt Jan Huib van de Stadt. Sinds 29 september siert het schildje van de VSW ook zijn woning. De grote opknapbeurt van het exterieur van Terbregse Rechter Rottekade 136 was de Schildjescommissie niet ontgaan.

Het voormalig bankgebouw uit 1924 kreeg een schildje.

"Zo'n 18 jaar geleden, in 1989, ben ik hier komen wonen. Het is een voormalig bankgebouw, gebouwd in 1924, dat aanvankelijk een kantoor en woning bevatte. In de gevel zit een bordje waar 'kantoor' op staat en dat verwijst naar de zij-ingang. Toen wij het kochten was het helemaal als kantoor in gebruik door een aannemer."

De woonhuisfunctie was verdwenen, alsmede de badkamer en de keuken. "Maar dat vonden we niet erg. Het kwam juist goed uit: we konden ons gang gaan. Dus we hebben er eerst een woonhuis van gemaakt. Daarna hebben we het beetje bij beetje verder aangepakt. De muren van de bovenverdieping bijvoorbeeld helemaal hersteld. Er kwam in feite een heel nieuwe bovenverdieping in."

Dit jaar werd de buitenkant van het voormalig bankgebouw aangepakt. "We hebben het laten stralen en voegen en uiteraard is het houtwerk geschilderd. Er kwam een nieuwe voordeur-oude-stijl in en een nieuwe zijdeur. Kennelijk is dat de VSW opgevallen".

In de 18 jaar dat Van de Stadt er woont is er op de Terbregse Rechter Rottekade niet veel veranderd. "Vroeger zat er een kruideniertje op de plaats waar nu de muziekschool zit. Daar tegenover zat een autogarage in een oude boerderij. Die is allang verdwenen; nu worden op dat landje woonhuizen gebouwd. Daar ben ik wel blij mee: veel beter dan dat braakliggende stuk grond".

De geboren Hillegersbergenaar ("Altijd op de Molenlaan gewoond") zegt zeer vereerd te zijn met het schildje. "Ik had er absoluut geen rekening mee gehouden dat dit zou gebeuren".

Wil Baghuis.

‘Hilgonsberg is een vermakelijk dorp’

Dertig verschillende schrijfwijzen voor Hillegersberg

VSW-lid Jaap van Klaveren, benieuwd naar de oorsprong van de naam Hillegersberg, is in de archieven gedoken. Het resultaat is duizelingwekkend:

“Bij het lezen van dossiers en kaarten is opgevallen op hoeveel manieren in de afgelopen eeuwen de naam Hillegersberg is geschreven. Het volgende is een poging om daarvan een min of meer chronologisch overzicht te maken. Daarbij gaat het oorspronkelijk om de bewoners en naamgeving van burcht en kapel omdat toen van een nederzetting nog nauwelijks sprake was.

Een oorkonde uit 993 vermeldt dat graaf Arnulfus (= Arnout) aan de abdij van Egmont goederen ten westen van de Rijn schenkt. Daaronder “Bergen” dat in 1083 een nederzetting met 3 hoeven is. De meningen verschillen of met Bergen het latere Noord-Hollandse Bergen bedoeld is dan wel onze Berg. Deze heuvel, ook wel donk of morre genoemd, is een rivierduin uit de late ijstijd gevormd uit zand. Vuursteenvondsten duiden op pre-historische bewoning. Ook is er Romeins aardewerk en penningen met borstbeeld van keizer Hadrianus gevonden. De burcht (de eerdere toren) wordt voor het eerst genoemd in een oorkonde gedateerd 2 november 1269 als in leen bij Vranke Stoep van Hildegardsberg maar afhankelijk van de geraadpleegde bronnen ook genoemd Hildegardsberghe, Hildegersberge en Hildegardtsberg naar de vroegere Gravin Hildegard van Bingen die 969-988 gehuwd was met Graaf Dirk III van Kennemerland.

In lijsten van parochiën waar omstreeks 1270 tienden werden geheven ter financiering van de kruistochten

wordt onder meer Hildeghersbergh genoemd. Het Hoogheemraadschap Schieland waaronder het ambacht Rotte, bestond reeds in 1273.

In 1343 was eigenaar van kerk en burcht Heer Kerstant van den Berge tot 1395 Hoogheemraad van Schieland. Tot hoe lang hij eigenaar is gebleven, is onduidelijk omdat de Hoekse en Kabeljauwse twisten tot veranderingen hebben geleid. Zo wordt graaf Willem V (ca 1320 – ca 1400) vermeld die Willem van Hildegaersberch genoemd wordt die - volgens zijn eigen zeggen - hier geboren is. Zijn zoon (?) Willem VI krijgt in 1409 een boek aangeboden waarin “vele scone sproke die Willem van Hillegaersberge gemaikt hadde”. In 1426 is een tekening gemaakt van slot Hijlgersbergh.

Vooraf eind 14e eeuw/begin 15e eeuw komen onder meer in Grafelijke rekeningen veel verschillende schrijfwijzen voor zoals Hildeghertsberghe, Hildegaersberge, Hildegartsberg, Hildegaertsberghe, Hildeghaardsberghe, Hillegaerstberghe, Hillegaertsberge, Hillegersberge, en Hillegertsberge. Maar ook later komen deze en andere schrijfwijzen naast elkaar voor zoals Hildegaersberg, Hildegaertsberge, Hildegonsberg..

De goederen van Hillegersberg werden door de Heeren van de Rekenkamer aangeslagen uit hoofde van verschillen ‘tusschen den Heer, de ingezetenen en het geregt van het dorp’. Een soort vermogensbelasting? Klaarblijkelijk was er toen inmiddels van een grotere nederzetting sprake. In 1514 zo’n 140 woningen. Hadrianus Junius (een Hollandse schrijver) noemt in 1575 de kerk te Hildegardsberg.

De burcht ten tijde van Willem van Hildegaersberch in 1426.

De ruïne en kerk in 1672.

In een aankondiging van 11 augustus 1581 wordt ons dorp twee keer genoemd maar wel verschillend geschreven: “Wij onderschreven Schoudt achtman ende Kerkem van Hillegersberch doen condt dat wij in dienste aengenomen hebben van schoelemeester van ’t ambacht van Hillegersbergh...”

Een grote brand in Bergschenhoek is reden voor een collecte aangekondigd door “Den Schout ende die van den Gerechte van Hillegersberch ende Rotterdam sullen op morgen sijnde den 19den Meij des jaers 1659 (...) aankondiging van een Generale collecte voor de arme geïnteresseerd die door de brant op den Bergschenhouck (...)”

Op kaarten komen weer andere schrijfwijzen voor:

- 1611 Floris Balthasarsz en Belthasar Florisz van Berkenrode Hildegers Berch
 1654 Jan Stampioen Hillegersbergh
 1762 Isaak Trion Hildegaertsberg
 1874 Historische Atlas Zuid Holland Hillegersberg

S.Loïs noemt in 1746 in “Cronycke of te korte waere Beschryvinge der Stad Rotterdam” op bladzijde 33 het Slot te Hillegersberg. Hier zie ik voor het eerst Hillegersberg geschreven.

“De Rottestroom” van Dirk Smits uit 1750 noemt op bladzijde 18 en 19 Hilgondsberg. Op bladzijde 142 is een niet-gedateerde kaart bijgevoegd van Jacob Kortebrand waarop ons dorp als Hildegaertsberg staat. Smits schrijft op bladzijde 152 dat “Hilgondsberg, Hillegersberg, Hilgersberg of Hildegaertsberg een vermakelijk dorp is een klein uur gaens van Rotterdam aen de Noordzijde van de Rotte”. In tegenstelling tot op de kaart uit ca 1750 noemt Kortebrand in 1789 in “Beschryving Der Stad Rotterdam” op bladzijde 2 het dorp Hillegondsberg. In 1817 wordt vergunning gegeven tot bestrating vanaf de Heulbrug in Rotterdam tot Hillegondsberg.

Ten slotte noem ik W. van den Hooonaard die in Mei 1824 “Geschiedkundige en Topographische Beschrijving van de dorpen Hillegersberg en Bergschenhoek” publiceert. Ook hij noemt de verschillende andere wijzen waarop Hillegersberg geschreven wordt zoals Hildegaertsberg en Hillegondsberg. Maar Hillegersberg schijnt het wettig burgerrecht verkregen te hebben (bladzijde 34).

Hierbij een niet chronologisch overzicht van alle gevonden schrijfwijzen waarbij bedacht moet worden dat al naar gelang de streek en tijd waarin de naam wordt vermeld, de spelling a-ae-ai, d-t en ch-ghe-ge-g verwisseld en naast elkaar voorkomt:

Hildegaertsberch, Hildegaertsberch, Hildegaertsberge, Hildegaertsberg, Hildegaertsberge, Hildegaertsberghe, Hildeghaerdsberghe, Hildegaerdsberg, Hildegaertsberg, Hildegardsberg, Hildegardsberghe, Hildegartsberg, Hildeghersberghe, Hildegaertsbergh, Hildegaitsberge,

De ruïne en kerk in 1824.

Hildeghersberghe, Hildeghertsberghe, Hildegers Berch, Hildegondberg, Hijlgersbergh, Hillegersberch, Hilllegersberg, Hillegersberge, Hilgondsberg, Hilgersberg, Hillegertsberge, Hildgaitsberge, Hillegondberg, Hildeghersberghe, Hildegaitsberge.

Derhalve zijn er, verdeeld over ca 800 jaar, 30(!) verschillende schrijfwijzen voor wat voor mij het dorp Hillegersberg blijft. Maar wellicht zijn er nog andere schrijfwijzen te vinden!”

Jaap van Klaveren.

Bronnen:

- Publicaties Vereniging Stedebouwkundig Wijkbehoud
- Stichting Vrienden van de Hillegondakerk
- Anna Brouwer, *Het dorp Hillegondsberg, ook Hilgondsberg genoemd*
- S. Loïs, *Cronycke of te korte waere Beschrijvinge der Stad Rotterdam*
- Jacob Kortebrand, *Beschryving Der Stad Rotterdam*
- W. van den Hooonaard, *Geschiedenis en Topographische beschrijving van de dorpen*
- *Hillegersberg en Bergschenhoek*
- Dirk Smits, *De Rottestroom*
- M. Ramperti, *Overschie-Hillegersberg-Schiebroek in oude ansichten*
- Stadsarchief Rotterdam
- Datatabank Nederlandse Literatuur en Grafelijke rekeningen waarvoor dank aan A. Stapelkamp.

Halve eeuw in een bungalow

'Je wilt toch wel eens wat anders?'

Piet Mulder, oud-voorzitter van de VSW, betreurt het dat door het gewijzigde bestemmingsplan de bungalows in zijn buurt met sneltreinvaart plaatsmaken voor villa's. Hij blikt terug op 50 jaar bungalowbewoning:

"In Hillegersberg ben ik in 1927 geboren op een plek die buiten onze deelgemeente valt, aan de Hoofdweg nabij de Terbregseweg. De Hoofdweg vormde de verbinding van Rotterdam met Gouda en Utrecht, het was een tweebaans klinkerweg met veel paard en wagens met af en toe een auto en een motor; er waren nooit files. Die verbinding bestaat nu uit een vierbaans autoweg op een viaduct over de Terbregseweg waarop dagelijks files staan, het bewijs van 80 jaar vooruitgang.

In 1958 kwam ik terecht in het Molenlaankwartier om een woning te laten bouwen voor ons gezin van drie personen en één op komst. Door grote na-oorlogse woningnood konden jonge mensen geen zelfstandige woonruimte betrekken zonder huisvestingsvergunning. Wij woonden illegaal, zonder zo'n vergunning en dreigden door de gemeente op straat te worden gezet. Als je zelf een huis bouwde was zo'n vergunning niet nodig. Rotterdam had in vier zijstraten van de Mozartlaan circa 40 bouwkavels voor bungalows

bestemd. Vijf kavels waren bebouwd, de rest gereserveerd op vier kavels na waaruit wij konden kiezen. We kozen voor een kavel van 920 m² aan het eind van de Tsjaikofskilaan, 200 meter van de grens met Bergschenhoek, voor de zeer forse prijs van 21 gulden per m² (BTW bestond nog niet) en dat voor een doodlopend straatje zonder trottoirs. Dat lijkt een koopje maar de waarde van de gulden in 1958 is een veelvoud van de euro van nu. Maar ook elders zijn de grondprijzen nu zeer fors. Rotterdam verkoopt kavels voor 500 tot circa 600 euro per m² excl. BTW. Vrije kavels zijn melkkoeien voor gemeenten, in West-Nederland zijn de prijzen ervan 70% hoger dan voor grond onder koopwoningen van projectontwikkelaars (het RIGO in NRC Handelsblad 29 jan. 2005).

De gemeente eiste dat onze bungalow maximaal drie kamers mocht bevatten en dat de tuin ten genoegen van B. en W. moest worden aangelegd en onderhouden. Door extra palen te slaan konden we later de bungalow uitbreiden, wat nodig was met vier kinderen en mijn architectenbureau (na 1974).

De bouwverordening was in 1958 een dun boekje vergeleken met het huidige Bouwbesluit dat met alle bijlagen duizenden pagina's beslaat. Maar toch gaat de bouw-

In 1961 klautert een kleutertje over het hek van Tsjaikofskilaan 12.

kwaliteit elk jaar achteruit. Door het groeiend aantal partijen in de bouw schieten kennis, tijd, geld en communicatie vaak te kort. 'Herstel van vermijdbare fouten kost Nederland jaarlijks minstens vijf miljard euro' kopte NRC Handelsblad op 7 april 2006. Jammer dat in 2002 het bestemmingsplan is gewijzigd waardoor de bungalows met een grote kap of een verdieping over een deel van de onderbouw, mochten worden uitgebreid. Waarom? Om bewoners meer ruimte te geven, ook al worden woningen gemiddeld door minder dan twee personen bewoond. Nederlanders hadden nooit zoveel ruimte beschikbaar en toch klagen velen dat Nederland te vol is. Door het gewijzigde plan zijn de oorspronkelijke bungalows in sneltreinvaart op een paar na, verdwenen en is de bungalowbuurt een villawijk geworden.

*Bungalows worden vervangen door villa's.
Hier de Glazoenowlaan.*

Soms wordt gevraagd of wij willen waarschuwen als we weg gaan."Je wilt toch wel eens wat anders"? Kennelijk wordt een halve eeuw in hetzelfde huis abnormaal gevonden en dat geldt zeker ook als je langer dan een halve eeuw met dezelfde vrouw bent getrouwd. Abnormaal is het zeker dat mijn vrouw sinds een halve eeuw onze grote tuin in haar eentje onderhoudt ten genoeg van B. en W. Een tuin die elke zomer drie dagen niet alleen voor B. en W. maar ook voor publiek geopend is. Kortom wij gaan niet weg anders dan in liggende houding."

Piet Mulder,

Oud-voorzitter van de Bewonersorganisatie Molenlaankwartier.

Oud-voorzitter van de Vereniging Stedebouwkundig Wijkbehoud.

Tsjaikofskilaan 12 in 1958.

Hopelijk komt de hooiberg weer terug

Bestuurslid Norman Langelaan fotografeerde pijnpunten in de wijk, maar ook mooie verbeteringen. Hopelijk komt hij niet kijken naar de achterkant van het huis van de redactie.

De onderschriften bij de foto's zijn teksten van Norman Langelaan.

Het huis de Jonge Joris op de Grindweg, hoek Ankie Verbeek-Ohrlaan. Door een oplettend lid van de VSW werd een wijziging van de gevels voorkomen. Bij de behandeling van de aanvraag van de bouwvergunning was de gemeente vergeten dat het hier om een rijksmonument ging en dat de gevels niet ingrijpend gewijzigd mochten worden. De nieuwe eigenaren zijn het pand rigoureus aan het opknappen. Zo te zien komt er zelfs airco op de zolderverdieping. De hooiberg is verdwenen, hopelijk komt hij weer terug. Het koetshuis - ook een rijksmonument - wordt ook opgeknapt.

Achterzijde van de Jonge Joris

Grindweg 65. De eigenaar is het OBR, het grondbedrijf Rotterdam. Aan de voorzijde een eenvoudige boerderij, maar dijkafwaarts met redelijk grote gebouwen. Verkeert nog in redelijke staat. Het is samen met de aanbouwen tot een prachtig ruim woonhuis te maken. Met behoud van de kleinschalige voorgevel in een rij met andere dijkhuisjes. Ik ben bang dat het OBR tot sloop wil overgaan om hier luxe bouwkvavels te maken. De VSW is er voorstander van om overgebleven originele huisjes langs de vaart te behouden.

Zijaanzicht

Achterzijde. In deze voormalige koeienstal kan je toch een prachtig achterhuis maken. En dan die enorme tuin erachter, waar vind je nog zoiets?

De dakkapel op het huis naast Hoeve Vruchtenburg aan de Straatweg kreeg een elegantere dakrand. Zoals deze indertijd ook werd aangevraagd en goedgekeurd door de commissie Welstand. De gemeente maakte er werk van om de niet conform gebouwde dakkapel te laten wijzigen.

Zo
zag
het
er
lang
geleden
uit

Op de laatste pagina van Tussen Wilgenplas & Rotte weer een paar oude ansichten. We vonden ze - met de begeleidende teksten - in het fotoboekje Zo was Hillegersberg. Uitgegeven in 1978 onder auspiciën van toenmalig Boekhuis Heijink. De redactie was in handen van H. van der Sloot.

Het spuihuisje op de hoek van de Kerkstraat en de Dorpsstraat. Heel tevreden meldde een tijdschrift in 1925 dat de afbraak ervan het verkeer in het hart van Hillegersberg ten goede zou komen.

De Dorpsstraat rond 1900 met rechts de gemeenteschool.

Eind Dorpsstraat richting Grindweg.

Inventarisaties

DE KERKSTRAAT EN OMGEVING - Een bijzonder gebied in Hillegersberg; een proefinventarisatie van de historische stedenbouwkundige kwaliteiten; september 1993. (€ 6,80)

INVENTARISATIE, MONUMENTEN EN ANDERE HISTORISCHE GEBOUWEN IN HILLEGERSBERG, SCHIEBROEK EN TERBREGGE ; maart 1994.

DE GRINDWEG - Een bijzonder gebied in Hillegersberg; een inventarisatie van historische en stedenbouwkundige kwaliteiten; maart 1994. (€ 6,80)

BIJZONDERE GEBIEDEN - Een inventarisatie van "bijzondere gebieden" in Hillegersberg, Schiebroek en Terbregge; mei 1995. (€ 6,80)

DE STRAATWEG - Een bijzonder gebied in Hillegersberg; een inventarisatie van historische, architectonische en stedenbouwkundige kwaliteiten; mei 1996. (€ 11,35)

DE ROTTEOEVERS - Een bijzonder gebied in Hillegersberg en Terbregge; een inventarisatie van historische, architectonische en stedenbouwkundige kwaliteiten; april 1998. (€ 10,20)

Vouwbladen en Studies

1987: Het Dorp op de Donk

1987: Het Boterdorpse Verlaat (€ 1,15)

1988: De Straatweg (€ 1,60)

1989: De Grindweg (€ 1,60)

1991: Terbregge (€ 2,05)

1999: Het Molenlaankwartier (€ 2,30)

2000: Hoge Limiet (€ 2,30)

2003: Schiebroek Historie & Topografie (€ 5,00)

1990: Oude kaarten van Hillegersberg (€ 2,05)

2004: Landschap in baksteen (€ 5,00)

Inventarisaties, Vouwbladen en Studies zijn schriftelijk te bestellen via onze postbus of door het zenden van een e-mail (zie onder).

Andere uitgaven van de VSW

- Gebouwde accenten	Monumenten in Hillegersberg, Schiebroek en Terbregge: een prachtig fotoboek (€ 13,50)
- Kijk op de wijk	Een bundeling verhaaltjes over bijzondere plekken in onze deelgemeente (€ 6,50)
- Wandel- en fietstochten	Een mapje met 8 wandel- en fietstochten in de deelgemeente (€ 5,00)
- Tempelen & begraven	Bekende en onbekende kerken en begraafplaatsen in de wijk (€ 6,50)
- Het Geluk van de Rotte	Een bloemlezing op de Rotte - met veel kleurenfoto's (€ 13,50)
- Van Hildegasberch gheborn	Kanttekeningen van een columnist uit de Middeleeuwen (€ 12,50)

Deze uitgaven zijn koop bij:

- Plantage Books & More Molenaar, Bergse Dorpsstraat 35a
- Donner, Lijnbaan 150

- Boekhandel Coelers, Peppelweg 128a
- Bruna, Kleiweg 147

UITGAVE VAN DE VERENIGING STEDEBOUWKUNDIG WIJKBEHOUD HILLEGERSBERG-SCHIEBROEK-TERBREGGE - Nr. 3-2007

Voor de inhoud zijn verantwoordelijk:

- de auteurs voor hun specifieke artikelen
- de VSW voor de verenigingszaken

Secretariaat:

Vereniging Stedenbouwkundig Wijkbehoud

Postbus 35054 - 3005 DB ROTTERDAM

Tel: 010-2184385

E-mail : vswhst@hotmail.com

Internet : www.vsw.biz

Aan dit nummer werkten verder mee:

- Wil Baghuis - redactie en fotografie
- Jan Vermaak - fotografie
- Willem Scholten - vormgeving
- Wim Meijer - productie
- Grafia - drukwerk